

Creatie en mode B+S

2de graad D/A-finaliteit

II-CrMo-da

BRUSSEL

D/2021/13.758/055

Versie januari 2022

Disclaimer

Gezien de te grote omvang en gedetailleerdheid van het geheel van de basisvorming en de specifieke vorming zoals bepaald door de Vlaamse regering (eindtermen, specifieke eindtermen, beroepskwalificaties) zal er, in tegenstelling tot het oorspronkelijke opzet van onze leerplannen, veelal onvoldoende ruimte zijn om de leerplandoelen in dit leerplan met voldoende diepgang te realiseren binnen de beschikbare onderwijstijd of voor het schoolbestuur, het lerarenteam of de individuele leraar om eigen inhoudelijke of didactische keuzes te maken.

De leerplannen 2de graad zijn opgesteld onder voorbehoud van de uitspraak van het Grondwettelijk Hof met betrekking tot het verzoekschrift waarmee de vernietiging van dat decreet wordt gevraagd.

Naargelang de samenstelling van de studierichting waarvoor een leerplan geldt, integreren de leerplandoelen eindtermen basisvorming, cesuurdoelen en/of doelen die leiden naar een beroepskwalificatie. In de concordantietabel geven we duidelijk aan welke leerplandoelen de eindtermen basisvorming, de cesuurdoelen en/of de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie realiseren. De opgenomen cesuurdoelen en de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie werden in overleg met de onderwijsverstrekkers vastgelegd en zijn onder voorbehoud van de goedkeuring van de curriculumdossiers 2de graad.

1 Algemene inleiding

De start van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Net zoals in de eerste graad zijn de nieuwe leerplannen van de tweede graad ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialogeschool en gaan ze uit van de professionaliteit van de leraar en het eigenaarschap van de school en het lerarenteam.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

De nieuwe leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialogeschool en laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lessen ...).

De nieuwe leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

De nieuwe leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze** na de tweede graad. Het proces van de studiekeuze eindigt immers niet na de eerste graad. In de tweede graad onderzoeken leerlingen meer gericht waar hun capaciteiten liggen en wat hun talenten zijn. Leerplannen zijn daarbij een belangrijk hulpmiddel. De doelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen die voor een bepaalde studierichting kiezen. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen voor een meer geprofileerde studierichting in de derde graad.

De nieuwe leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden pedagogisch-didactisch voldoende ruimte voor een eigen aanpak van de leraar, het lerarenteam of de school [zie disclaimer].

De nieuwe leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming van de tweede graad. Leerplannen zorgen voor een samenhangend fundament van vorming voor alle leerlingen binnen een finaliteit en een studierichting. Ze vertrekken vanuit een gemeenschappelijk referentiekader en hanteren een gelijkgerichte terminologie met respect voor de eigenheid van elk vak. De samenhang in de tweede graad betreft zowel de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) als de horizontale samenhang tussen vakken binnen studierichtingen en over studierichtingen en finaliteiten. Waar relevant geven de leerplannen expliciet aan voor welke doelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren algemene vorming (incl. godsdienstleraren) en leraren specifieke vorming om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren. Een verwijzing van een vakleraar naar de lessen van een collega laat de leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

In wat volgt gaan we dieper in op een aantal uitgangspunten.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel voorgesteld wordt. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed onderwijs is.
- Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor hen en hun collega's en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.
- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leeransen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de leraar, de school en de bredere samenleving.

Scholen zijn daarbij **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.

- Leraren vormen leerlingen door middel van inhouden van vorming, die we groeperen in **vormingscomponenten**: levensbeschouwelijke vorming, culturele vorming, economische vorming, lichamelijke vorming, maatschappelijke vorming, natuurwetenschappelijke en technische vorming, sociale vorming, talige vorming en wiskundige vorming. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over culturele vorming spreken zonder met taal bezig te zijn; je kan niet beweren dat wetenschap en techniek geen band hebben met economie, wiskunde of geschiedenis. Dwarsverbindingen doorheen de vakken zijn daarbij belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar** maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. De gemeenschappelijke leerplannen (Gemeenschappelijk funderend leerplan en Gemeenschappelijk leerplan ICT) helpen daartoe. Ze worden gestuurd door keuzes die een school (schoolbestuur, beleidsteam, lerarenteam) maakt. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Die leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

[zie disclaimer]

De vrijheid die de leraar krijgt om met het leerplan te werken vraagt van hem een grote professionaliteit. Professionaliteit vergt meesterschap. De leraar is dus een meester in zijn vak; hij beheerst de inhouden die hij onderwijst. Een diep gevoel van verantwoordelijkheid en de overtuiging dat elke leerling het recht heeft om op een goede manier gevormd te worden, liggen aan de basis van zijn professioneel bezig zijn.

Vorming is voor die leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Vorming is iets wat hem in die mate beroert dat hij voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren zoekt om de wereld te ontsluiten. Hij wil de leerling tot bij de wereld brengen. De leraar introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt en hij probeert hen ook vriend van die wereld te laten worden. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen gegrepen kunnen worden door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.

We hebben de leerplandoelen noch chronologisch noch hiërarchisch geordend. Vanuit het pedagogisch project van de school, vanuit zijn passie, expertise en creativiteit, in functie (van de beginsituatie) van de klasgroep kan de leraar eigen accenten leggen en differentiëren. Hij kan kiezen welke leerplandoelen hij op welke manier samenneemt bij het uitwerken van lessen, thema's of projecten.

In het leerplan leggen we geen didactische werkvormen vast. Ter ondersteuning van leraren(teams) geven we voor bepaalde leerplanonderdelen louter een indicatie van de nodige onderwijstijd. Dat betekent dat leraren(teams) alle vrijheid hebben om langere leerlijnen op te bouwen en in te zetten op de spiraalsgewijze aanpak van bepaalde leerplandoelen. Leraren bepalen zelf welke contexten ze laten spelen, welke methodieken ze hanteren.

1.4 Differentiatie

De nieuwe leerplannen bieden volop kansen om gedifferentieerd te werken. Ze laten toe om te differentiëren op verschillende manieren

- verschillende inhoudelijke keuzes;
- doelen integreren;
- inhouden verbreden door andere contexten aan bod te laten komen;
- verdieping aanbieden;
- in te spelen op verschillen in het abstractievermogen van leerlingen.

Differentiëren is van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen die starten in een studierichting van de tweede graad en voor wie dit leerplan bestemd is, behoren immers wel tot de doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Dikwijls hebben zij reeds een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit de eerste graad, de gevolgde basisoptie, de thuissituatie en vormen van informeel leren. Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen.

Ook de motivatie van leerlingen is soms sterk verschillend. Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep .

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door het aanbieden van meer kennis of vaardigheden leerlingen uit te dagen.

Verschiede leerinhouden aanbieden aan verschillende leerlingen is één vorm van differentiatie. Andere mogelijkheden zijn differentiëren in didactiek, in graad van autonomie en ondersteuning. De ene leerling kan snel zelfstandig werken, de andere heeft intense begeleiding nodig. In de wenken bij de leerplandoelen verwijzen we soms naar differentiatiemogelijkheden. Dat kan door al dan niet ondersteuning of hulpmiddelen aan te bieden in de vorm van voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen ...

Didactische differentiatie kan ook betrekking hebben op het flexibel aanwenden van de beschikbare leertijd, zoals variëren in tempo van onderwijzen en in leertempo van leerlingen, de ene leerling of leerlingengroep wat meer tijd geven dan de andere om hetzelfde te leren.

Differentiatie kan ook door leerlingen naar verschillende producten te laten toewerken die dan naar gedifferentieerde vormen van evaluatie leiden.

1.5 Opbouw van de leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur: algemene inleiding, situering, pedagogisch-didactische duiding, leerplandoelen, basisuitrusting, concordantie. Alle onderdelen van het leerplan maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

In de **algemene inleiding** belichten we het nieuwe leerplanconcept en gaan we o.m. dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

In de **situering** beschrijven we - waar relevant - de samenhang met de eerste graad, de samenhang in de tweede graad en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de leerlijnen, de aandachtspunten met o.m. de nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn sober en helder geformuleerd waarbij het leerplandoel als geheel het verwachte niveau van realisatie en beheersing aangeeft. Waar relevant voegen we bij de leerplandoelen een opsomming of een afbakening (★) toe die duidelijk aangeeft wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook de pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel.

Alle leerplandoelen zijn te bereiken, met uitzondering van attitudes. Leerplandoelen die een **attitude** zijn en dus na te streven, duiden we aan met een sterretje (*).

We tonen de **samenhang** met andere leerplannen in de **tweede graad**. Zo geven we het overleg in lerarenteams alle kansen. Waar relevant verwijzen we ook naar **samenhang met de eerste graad** en naar specifieke items die reeds in de leerplannen van de eerste graad aan bod kwamen.

Ten slotte geven we een aantal zinvolle of inspirerende **wenken** (✓). Het betreft voornamelijk een noodzakelijke toelichting bij leerplandoelen of specifieke begrippen, suggesties voor een mogelijke didactische aanpak of een afbakening van de leerstof.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

In de **concordantie** geven we aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde eindtermen, cesuurdoelen of doelen die leiden naar beroepskwalificaties.

1.6 Tot slot

[zie disclaimer]

De nieuwe leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze vormen een kwaliteitskader dat inzet op een eigen visie en een identiteitskader dat de unieke identiteit van een school in de diverse samenleving versterkt en ondersteunt. Zo garanderen we binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende

vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. We versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. We creëren ook ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden – via pedagogische begeleiding – ondersteuning waar nodig.

2 Situering

2.1 Samenhang in de tweede graad

2.1.1 Samenhang binnen de studierichting

Er is bij een aantal doelen een link te leggen met leerplannen van de algemene vorming: Geschiedenis, MEAV (Maatschappelijke, Economische en Artistieke Vorming), Wiskunde, het Gemeenschappelijk funderend leerplan en het Gemeenschappelijk leerplan ICT.

De leerplandoelen van de module artistieke vorming uit het leerplan MEAV van de algemene vorming zijn opgenomen in dit leerplan en hoeft je niet afzonderlijk te behandelen.

2.1.2 Samenhang over de finaliteiten heen

De studierichting Creatie en mode in de D/A-finaliteit heeft raakpunten met de studierichting Moderealiseatie en textielverzorging in de A-finaliteit. De focus van beide studierichtingen is echter verschillend. Creatie en mode wil leerlingen niet opleiden om uitvoerende taken (stikken, snijden) op te nemen in de confectiesector. Deze richting leidt de leerlingen op om in een confectiebedrijf mee te werken in het hele proces van ontwerp tot uitvoering, waarbij ze vooral meewerken aan de voorbereiding van de uitvoering: ze bereiden het volledige technisch dossier voor. Bovendien bereidt deze richting ook voor op hoger onderwijs via doorstroomgerichte competenties.

2.2 Plaats in de lessentabel

Dit leerplan is gericht op 22 graaduren. [zie disclaimer]

Er wordt gestreefd naar een evenwichtige verdeling voor elk van de drie onderdelen (Creatie, Vormgeving en Modetechnieken). Voor elk van de drie onderdelen voorzien we minstens 6 graaduren. Omwille van de toevoeging van de leerplandoelen van de module artistieke vorming uit MEAV en omwille van aspecten van Artistieke expressie en Kunstbeschouwing kan aan het onderdeel Creatie een extra lesuur per week gewijd worden.

Een mogelijke uurverdeling wordt dan

- 4u Creatie
- 3u Vormgeving
- 3u Modetechnieken
- 2 uren vrij te verdelen in het tweede leerjaar van de tweede graad.

De opsomming van de doelen kan op een andere manier ingedeeld worden, rekening houdend met de competenties binnen het lerarenteam. Afhankelijk van de plaats waar een aantal doelen aan bod komen krijgt een onderdeel meer of minder tijd toegewezen. Wanneer vormgeving en modetechnieken door eenzelfde persoon worden gegeven, kan efficiënter worden omgegaan met de toegewezen uren voor die onderdelen.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Creatie en mode en het vormingsconcept

Het leerplan Creatie en mode is ingebed in het vormingsconcept van Katholiek Onderwijs Vlaanderen. We streven in dit leerplan naar een integratie van de technische en culturele vormingscomponenten.

De wegwijzers **verbeelding**, **rechtvaardigheid**, **kwetsbaarheid** en **belofte** en **duurzaamheid** kleuren dit leerplan.

Technische vorming

Techniek uit zich als een scheppende menselijke drijfveer om materiële omstandigheden voortdurend aan te passen. Bij het inzetten van technische vaardigheden krijgen jongeren kansen om te groeien in autonomie en verbondenheid. Elk technisch handelen grijpt immers in op een activiteitenketting van mensen en dingen: het productieproces is een aaneenschakeling van stappen en activiteiten. Technische keuzes hebben ook ethische consequenties. Leerlingen zullen meer dan ooit geconfronteerd worden met de vraag naar **duurzame** ontwikkelingsprocessen, productiemethoden en verantwoorde keuzes qua materialen en middelen. Bij dit alles zal ook aandacht zijn voor ethisch ondernemen: de modewereld komt naar buiten als een wereld van veel glitter en glamour. Daarachter zit vaak een wereld van bittere ellende van slecht betaalde werknemers in onveilige of ongezonde werkomstandigheden in lageloonlanden. (**rechtvaardigheid**) Het is goed dat ook daar oog voor is.

Culturele vorming

Kunst stelt ons in staat moeilijke culturele thema's op tafel te leggen en bespreekbaar te maken. Kunst stelt vragen en lokt reacties uit. Leerlingen ontdekken hoe hun eigen en andere (sub)culturen beïnvloed worden door artistieke uitingen doorheen tijd en ruimte. Kunst doet leerlingen als mens breder en dieper denken, voelen en leven. Leerlingen ontwikkelen hun eigen talenten en leren omgaan met hun **kwetsbaarheid**, grenzen, dromen en groeikansen. Leerlingen ontwikkelen het vermogen om hun eigen creatieve en expressieve opvattingen af te toetsen aan die van anderen.

Creatief aan de slag gaan met artistieke vormen stimuleert leerlingen om nieuwe contexten en denkkaders te verkennen en te ontwikkelen. Het helpt hen diverse toekomstbeelden vorm te geven en bespreekbaar te maken vanuit een open houding met respect voor diverse waarden.

Zowel tijdens het beschouwen, creëren als reflecteren is **verbeelding** de rode draad in het creatief proces.

Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Vanuit onderzoek van materialen en technieken een basismodel vormgeven en uitvoeren

De leerlingen gebruiken diverse methodes, technieken, werkvolgordes en materialen om uiteindelijk tot de beste keuzes te komen. Ze ontwikkelen daarbij een kritische houding. Ze zetten de eerste stappen bij het tekenen en aanpassen van patronen en verwerven daarvoor het nodige inzicht in 2D-3D. Ze werken basismodellen uit om diverse technieken te leren kennen en de technische systemen op een verantwoorde manier te hanteren.

Er wordt gewerkt met diverse materialen, met aandacht voor en een kritische blik op herkomst en bewerking. Dat kan leiden tot meer respect voor materialen en milieu en ook voor het werk van anderen. Toekomstgericht willen we eveneens meer aandacht besteden aan de duurzaamheidsgedachte achter restyling en slow fashion.

De leerlingen ontwerpen en maken eigen creaties

De leerlingen creëren ontwerpen in functie van een opdracht en hun verbeelding. Dit [artistiek-creatief proces](#) wordt ondersteund door de kennis van diverse aspecten van kunstbeschouwing en artistieke expressiemogelijkheden. Ze zetten de eerste stappen van waarnemingstekenen en digitaal tekenen. Ze ontdekken de verschillende fasen in het creatieproces waarbij ze rekening houden met de mogelijkheden qua vormgeving en uitvoering van hun creatie. Om hun werk te presenteren wordt ingezet op sociale en communicatieve vaardigheden en leren ze hun keuzes beargumenteren.

Ontwerp, vormgeving en uitvoering samenbrengen in een technisch dossier

De leerlingen verwerven inzicht in de diverse stappen van ontwerp tot productie. In de tweede graad komen reeds meerdere aspecten van dit dossier aan bod. Ze bundelen de verschillende gegevens in een technisch dossier. Waar mogelijk doen ze ook al aanpassingen in een bestaand dossier.

3.3 Opbouw

Dit leerplan is opgebouwd uit drie onderdelen:

- Creatie
 - Onderzoeken en inleven
 - Creëren en presenteren
 - Reflecteren en evalueren
- Vormgeving
 - Basismodel
 - Ontwerp
- Modetechnieken
 - Basismodel
 - Ontwerp

3.4 Leerlijnen

3.4.1 Samenhang met de eerste graad

Er wordt verder gebouwd op een aantal leerplandoelen uit het leerplan Mens & samenleving. De leerplandoelen van artistieke vorming bouwen verder op doelen uit het leerplan Artistieke vorming.

Eerste graad	Tweede graad
Openstaan voor kunst- en cultuuruitingen van eigen en andere culturen.	Interesse voor (elkaars) kunst- en cultuuruitingen.
Onderwerp en bedoeling van kunst- en cultuuruitingen waarnemen en de interactie tussen de bouwstenen, de bedoeling en het onderwerp.	Waarnemen, interpreteren van bedoeling en onderwerp van kunst- en cultuuruitingen en de interactie ertussen.
Gedachten en gevoelens bij het waarnemen van kunst- en cultuuruitingen.	Invloed van kunst- en cultuuruitingen op gedachten, gevoelens en gedrag.

Creëren i.f.v. een afgebakende opdracht artistiek werk vanuit de eigen verbeelding.	Creëren vanuit de eigen verbeelding.
Vanuit eigen creatieve ervaringen waardering uitdrukken voor kunst- en cultuuruitingen.	Vanuit eigen creatieve ervaringen waardering uitdrukken voor vormgeving en inhoud van kunst- en cultuuruitingen.

3.4.2 Samenhang in de tweede graad

De leerplandoelen van de module Artistieke vorming uit het leerplan MEAV van de algemene vorming zijn opgenomen in dit leerplan en moeten niet meer afzonderlijk behandeld worden.

- MEAV: een aantal maatschappelijke en economische inzichten kunnen het werken aan een project ondersteunen.
- Geschiedenis: de historische periodisering ondersteunt de analyse van kunstuitingen in verschillende periodes.
- Met Wiskunde is er een link voor wat betreft het inzicht in 2D-3D.

3.5 Aandachtspunten

In de D/A- finaliteit vormen we leerlingen voor een bepaald beroep of een gerichte doorstroming. Om die beroepsgerichte vorming effectief te realiseren, is het van belang dat leerlingen een aantal generieke competenties verwerven. Zij fungeren als onderbouw van de beroepsgerichte vorming, ze zijn de voorwaarde om die vorming te kunnen realiseren. In sommige gevallen worden die generieke competenties in het leerplan binnen specifieke doelen uitgediept of geconcretiseerd, maar in alle gevallen is het belangrijk dat er je als leraar en lerarenteam oog voor hebt. Je vindt die generieke onderbouwende competenties in LPD 0.

De drie onderdelen in het leerplan staan niet los van elkaar. Tussen de leraren van de drie onderdelen is voldoende overleg en samenwerking noodzakelijk. Communicatie is op verschillende momenten in het proces noodzakelijk.

De opbouw van het leerplan omvat een [cyclisch proces](#) van ontwerp tot uitvoering. Na het doorlopen van elke fase van het proces is een evaluatie voorzien. De conclusies vanuit deze evaluatie leiden dan tot een aanpassing van de voorgaande stappen indien nodig of wenselijk. Zo komen we tot een steeds beter proces waarbij de verschillende fases beter op elkaar zijn afgestemd.

Dat betekent niet dat elke fase opeenvolgend moet worden doorlopen: er is voldoende uitdaging in het leerplan aanwezig om ook los van het volledige proces te werken aan deelaspecten. Eenzelfde doel kan in meerdere onderdelen aan bod komen. De doelen kunnen eveneens geïntegreerd aan bod komen.

Het uitvoeren van werkstukken staat in functie van het onderzoek naar materialen en technieken. Het is dus niet noodzakelijk passende modellen uit te werken voor elke individuele leerling. Meestal zal gewerkt worden volgens een standaardmaat of worden slechts delen van een werkstuk uitgevoerd om een bepaald aspect te onderzoeken. Omwille van de verwachtingen vanuit het technisch dossier is het wel noodzakelijk dat de leerlingen kennis hebben van de productietechnieken.

In de tweede graad werken we in de eerste plaats met modellen die symmetrisch zijn ten opzichte van midden-voor (MV) en midden-rug (MR) . De leraren creatie en vormgeving maken hierover afspraken.

Dit geldt eveneens voor de aandacht die gaat naar vakterminologie: binnen de diverse onderdelen hanteren leerlingen en leraren dezelfde vakterminologie. Het lexicon kan daarbij een hulpmiddel zijn.

De leerlingen hebben zelf zeer diverse culturele, sociale en religieuze achtergronden. In de modevakken kan en mag je daar niet aan voorbij gaan. De leerlingen krijgen kansen om hun identiteit te ontplooiën en hun wereldbeeld te verruimen. Niet enkel gaat de aandacht naar de westerse mode, ook andere culturele en etnische invloeden kunnen aan bod komen.

4 Leerplandoelen

LPD 0 De leerlingen handelen

- **in teamverband (organisatiecultuur, communicatie, procedures);**
 - **kwaliteitsbewust;**
 - **economisch en duurzaam;**
 - **veilig, ergonomisch en hygiënisch.**
- ✓ Het leerplandoel bouwt verder op een aantal funderende doelen opgenomen in het Gemeenschappelijk Funderend leerplan. Door het doel te realiseren draag je bij tot de realisatie van de volgende doelen van het GFL:
 - LPD 2.1: de leerlingen gedragen zich zorgzaam en respectvol in relaties.
 - LPD 2.3: de leerlingen werken samen om bij te dragen aan een gemeenschappelijk resultaat.
 - LPD 3.3: de leerlingen ontwikkelen een integere en op rechtvaardigheid en duurzaamheid gerichte levensbeschouwing.
 - LPD 3.4: de leerlingen werken aan een rechtvaardige en duurzame samenleving waar plaats is voor iedereen.
 - LPD 5.1: de leerlingen doorlopen een creatief denkproces waarbij ze een zelfgekozen idee onderzoeken en vormgeven in de praktijk.
 - LPD 8.3: de leerlingen handelen veilig in de school en respecteren de veiligheidsvoorschriften en procedures.
 - LPD 10.1: de leerlingen gaan op een respectvolle manier om met regels en afspraken in de school en in de samenleving.
 - LPD 10.2: de leerlingen maken onderbouwde en verantwoorde ethische keuzes.
 - ✓ Bij het creëren van een gemeenschappelijk doel of project (LPD 13) komt werken in teamverband aan bod.
 - ✓ LPD 14 en 27 doen leerlingen stilstaan bij de kwaliteit van het werk.
 - ✓ Zowel bij het onderzoeken van middelen en materialen(LPD 5), het uittekenen van een snijplan(LPD 21) en het zoeken naar geschikte afwerkingstechnieken(LPD 24) streven leerlingen ernaar om zowel economische als ecologische afwegingen te maken.
 - ✓ Bij LPD 24 wordt stilgestaan bij de efficiënte en veilige inrichting van de werkplek.

4.1 Creatie

LPD 1 * De leerlingen zijn gedreven om

- **creatief en uitvoerend te werken zowel individueel als in groep;**
- **hun persoonlijk denken, voelen en handelen te ontwikkelen;**

- te willen communiceren over hun werk;
- duurzaam te handelen.

4.1.1 Onderzoeken en inleven

LPD 2 De leerlingen analyseren kunst- en cultuuruitingen in de mode van diverse kunstenaars uit verschillende kunststromingen, periodes en samenlevingen.

★ kenmerkende kunsthistorische elementen

Samenhang tweede graad: II-Ges-da LPD 4, 7

Samenhang eerste graad: Met de zeven periodes van het historisch referentiekader maken de leerlingen al kennis in de eerste graad: *prehistorie, oude nabije oosten, klassieke oudheid, middeleeuwen, vroegmoderne tijd, moderne tijd, hedendaagse tijd* (let op; nieuwe en nieuwste tijd zijn nu (vroeg)moderne tijd) De leerlingen brengen kunstuitingen in verband met de tijd, de ruimte en de maatschappelijke domeinen waarin ze voorkomen.

- ✓ Je kan dit doel realiseren vanuit verschillende projecten of creatie-opdrachten waarbij je vertrekt van een bepaald thema of opdracht. De analyse is deel van het onderzoek. Het komt er hier op aan dat de leerlingen verbanden zien.
- ✓ Kenmerkende kunsthistorische elementen: vorm-, stijl – en uitdrukkingskenmerken. Het gaat hier om bv. een schoonheidsideaal, het vakmanschap, het artistieke parcours, de economische waarde, de aandacht voor de vorm, de mate van weerspiegeling of vervreemding van de maatschappij, de stijlkenmerken, de rol van de opdrachtgever, de rol in beeldvorming, de rol in opinievorming, de betekenissen, de genderdimensie. De invloed van waarden, normen en gewoontes en het doorbreken ervan kunnen zeker aan bod komen.
- ✓ Het werk van verschillende kunstenaars en ontwerpers kan aan bod komen. Het is goed dat er voldoende aandacht gaat naar de Belgische modeontwerpers (o.a. de zes van Antwerpen).
- ✓ Je kan diverse analysemethoden toepassen: visuele, auditieve en materiële analyse.
- ✓ Je kan de link leggen naar 2D en 3D kunst (mode) waaruit inspirerende beeldaspecten kunnen gehaald worden.

LPD 3 De leerlingen drukken hun interesse voor kunst- en cultuuruitingen uit met aandacht voor de rol van subjectieve voorkeuren.

- ✓ Interesse betekent ertussen staan, te midden van kunst staan. Je kan met leerlingen nagaan waar hun interesse naartoe gaat en wat kunst met hen doet. Bij interesse kan je aandacht besteden aan de gedachten, gevoelens en voorkeuren van de leerlingen.
- ✓ De interesse van de leerlingen wordt mee bepaald door hun culturele identiteit: de ervaringen die leerlingen al buiten de school opgebouwd hebben (bv. in het deeltijds kunstonderwijs, opvoeding, culturele context), de kunst en cultuur waar leerlingen vanuit hun (sub)cultuur mee vertrouwd zijn (bv. muziek, films) ...

- ✓ De leerlingen tonen aan dat ze zich bewust zijn van de eigen culturele identiteit. Je stimuleert leerlingen in hun groei als betrokken cultuurparticipant en begeleidt hen in de ontwikkeling van een eigen culturele identiteit: wie ze zijn, wat hun culturele voorkeuren zijn en hoe je die ontwikkelt. Dat cultureel bewustwordingsproces impliceert het ontwikkelen van een eigen culturele interesse, voorkeur, argumentatie. Het is via dat proces van cultuurreflectie dat een persoon zijn eigen unieke culturele identiteit ontwikkelt.
- ✓ Uitdrukken kan via diverse [artistieke vormen](#) en het toepassen van verschillende uitdrukkingwijzen.

LPD 4 De leerlingen tonen aan dat [onderwerp en bedoeling van kunst- en cultuuruitingen](#) op verschillende manieren kunnen worden waargenomen en geïnterpreteerd.

★ [Multiperspectiviteit](#)

Samenhang eerste graad: De leerlingen zijn vanuit de eerste graad vertrouwd met onderwerpen en bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen.

- ✓ In de tweede graad wordt ingezoomd op kunst als communicatiemiddel: het onderwerp en de bedoeling van het kunstwerk, de weg van de zender naar de ontvanger.
- ✓ Leerlingen interpreteren de bedoeling en onderwerp van kunst- en cultuuruitingen. Ze hanteren verschillende perspectieven, ze komen los van het eigen perspectief: via verschillende invalshoeken kijken ze naar kunst- en cultuuruitingen, ze kunnen zich inleven in het perspectief van een ander. Ze stellen vast dat er meerdere manieren zijn om naar kunst te kijken ([multiperspectiviteit](#)).
- ✓ [Artistiek werk](#) bestaat uit verschillende lagen zoals de vertellende laag, de esthetische laag, de technische laag, de verbindende laag (met andere artistieke werken, de geschiedenis, jezelf ...). Door de lagen te analyseren leren leerlingen het werk begrijpen en plaatsen en ontdekken ze dat er overeenkomsten en verschillen in interpretaties zijn.
- ✓ Sta stil bij
 - hoe onderwerp, bedoeling en vormgeving invloed hebben op de expressie;
 - hoe uitdrukkingvormen zoals (culturele) symbolen, en (culturele) gewoontes invloed hebben op onderwerp, bedoeling en vormgeving.
- ✓ Het weergeven kan gebeuren via diverse [artistieke vormen](#).

LPD 5 De leerlingen onderzoeken textielmaterialen in functie van technische mogelijkheden en trends.

- ✓ Vanuit dit onderzoek maken de leerlingen kennis met enkele verschillende textielmaterialen en hun kenmerken (praktische uitvoering, onderhoud, ecologische en economische mogelijkheden). Ga niet uit van de clichés. Je kan een kwaliteitsetiket lezen of opmaken. Vanuit dit onderzoek kunnen de leerlingen de juiste materialen kiezen voor de uitvoering van hun ontwerp.

- ✓ Ecologische factoren: je kan de leerlingen wijzen op nieuwe materialen die ontwikkeld worden om de ecologische voetafdruk te beperken. Je kan ook werken met restmaterialen (demonteren en monteren tot iets nieuws).
- ✓ Je kan de leerlingen laten experimenteren hoe ze verschillende textielmaterialen met elkaar en met niet-textielmaterialen kunnen verbinden. Je kan de horizon verruimen naar diverse bindingstechnieken, bv. stikken, naaien, kleven, verhitten, vilten, smelten, fuseren, weven, haken, breien, knopen, vlechten, perforeren. Je kan verschillende technieken om stoffen op te waarderen toepassen door bv. te bedrukken, te beschilderen.
- ✓ Je neemt de informatie daarna op in [het technisch dossier](#) (zie LPD 29).

LPD 6 De leerlingen verkennen de leefwereld van de doelgroep.

Samenhang eerste graad: In Mens & samenleving komen de volgende aspecten reeds aan bod: het begrip identiteit, diversiteit in de klas en leefomgeving, en mechanismen van vooroordelen en stereotypering.

- ✓ Je kan de leerlingen zich op vele mogelijke manieren laten inleven, bv. het maken digitale of analoge [visuals](#), het ontdekken van diverse verkoopkanalen (van klassiek tot alternatief), interviews/enquête.
- ✓ Vanuit interesse voor de leefwereld van diverse doelgroepen geven de leerlingen aandacht aan de kunst- en cultuuruitingen van deze doelgroepen. De doelgroep bekijk je best ruim, bv. subculturen, leeftijden, beperkingen, sociale en culturele interesses.

LPD 7 De leerlingen verzamelen ideeën voor een ontwerp i.f.v. een opdracht.

- ✓ Het is goed dat je de leerlingen begeleidt bij het gericht zoeken naar informatie en hen leert te selecteren uit het grote aanbod. [Duurzaamheidsaspecten](#) verdienen voldoende aandacht.
- ✓ De leerlingen kunnen de informatie verzamelen via verschillende kanalen zoals bv. tentoonstelling, natuur, bezoek aan bibliotheek, winkels, digitaal. Je besteedt aandacht aan bronvermelding en respecteert daarbij het auteursrecht.

4.1.2 Creëren en presenteren

LPD 8 De leerlingen bouwen functioneel een menselijke figuur op met oog voor de onderlinge verhoudingen.

- ✓ Waarnemingstekenen kan de leerlingen aanzetten tot het goed bestuderen van de menselijke verhoudingen. Je kan het inzicht van de leerlingen verruimen door hen concrete menselijke verhoudingen, modische figuren en bv. de paspop te doen vergelijken.

LPD 9 De leerlingen maken hun ideeën visueel.

- ✓ Je kan de leerlingen laten werken met een logboek, schetsen, collages, assemblages en maquettes. Laat de leerlingen zowel digitaal en niet digitaal werken.
- ✓ Inspiratie vind je in de [Tabel van de bouwstenen, van materialen en technieken](#).

LPD 10 De leerlingen ontwerpen een creatie

- in functie van een opdracht;
- vanuit hun [verbeelding](#).

Samenhang eerste graad: De leerlingen zijn vanuit de eerste graad vertrouwd met het gebruik van strategieën om het creatief denken te stimuleren zoals divergent en convergent denken.

- ✓ Bij het ontwerpen van een creatie kan je best rekening houden met de koppeling van eigen onderwerp en bedoeling aan de vormgeving.
- ✓ Je houdt bij het creëren in functie van een opdracht het best rekening met de inzichten verworven in de lessen vormgeving en modetechnieken.
- ✓ Criteria voor een opdracht kunnen zijn: thema, doelgroep, verhoudingen, vormen, kleuren, artistieke expressie ...
- ✓ Reik creatieve strategieën aan zoals brainstorm, herdenken, andere functie geven, combineren, elimineren, toevoegen, herhalen, vervangen, omdraaien. Zie in dat verband [Tabel van de bouwstenen, van materialen en technieken](#).

LPD 11 De leerlingen tekenen [vlaktekeningen](#), manueel of digitaal.

- ✓ Manueel schetsen helpt bij de communicatie.
- ✓ Softwareprogramma's voor het digitale tekenen: grafische tekenprogramma's of de tekenmogelijkheden bij de gewone tekst- en presentatieprogramma's.
- ✓ Je neemt de informatie daarna op in [het technisch dossier](#) (zie LPD 29).

LPD 12 De leerlingen presenteren hun ontwerp om hun [artistiek werk](#) te versterken.

Samenhang tweede graad: II-Ned-da LPD 6, 9

- ✓ Je hebt aandacht voor verbale en non-verbale communicatie en het beargumenteren van de eigen keuzes. De gemaakte keuzes in het artistieke proces kunnen hier aan bod komen, al dan niet in dialoog.
- ✓ Diverse vormen van presentaties komen aan bod (mondeling, visueel, al dan niet digitaal). Leer de leerlingen de basistechnieken kennen van verschillende vormen. In de derde graad kunnen de leerlingen dan zelf kiezen volgens hun eigen voorkeur.

LPD 13 De leerlingen zetten hun talenten in bij het creëren van een gemeenschappelijk doel of project.

- ✓ Het project kan bv. zijn:

- Presentatie zoals voorstelling, toonmoment, modeshow of-happening. Dat kan ook digitaal;
- Samenwerking met een sociale insteek of goed doel;
- Samenwerking met externe organisaties, andere scholen/andere studierichtingen;
- ✓ Een samenwerking met de leraar MEAV kan voor de maatschappelijke en economische aspecten van het project een meerwaarde zijn. Een goed project kan alleen wanneer dit voldoende rekening houdt met aspecten van [duurzaamheid](#).
- ✓ Het is ongetwijfeld een meerwaarde om het individueel werk van leerlingen te combineren tot een groter geheel waarbij onderling afspraken moeten gemaakt worden. Taak- en rolverdeling zijn daarbij belangrijk.

4.1.3 Reflecteren en evalueren

LPD 14 De leerlingen reflecteren over de ontwerpen, producten en processen van zichzelf en van anderen.

Samenhang eerste graad: In de eerste graad leren leerlingen hun gedachten en gevoelens bij het waarnemen van kunst- en cultuuruitingen uitdrukken.

- ✓ Door artistieke processen te doorlopen en over kunst en cultuur te praten krijgen leerlingen meer inzicht in hoe ze in de wereld staan: hoe ze communiceren, hoe ze vormgeven, hoe en wat ze (des)appreciëren, hoe ze verbinding opzoeken, hoe ze beïnvloed worden ... Ga in dialoog over het eigen artistiek proces en de eigen creatie.
- ✓ Je kan reflecteren vanuit het hanteren van meerdere standpunten, door afstand te nemen, te vergelijken en te waarderen. Vanuit die reflectie drukken de leerlingen uit hoe kunst hun gedachten, gevoelens en gedrag beïnvloedt. Je kan de volgende elementen meenemen: koppeling van intentie aan vormgeving, invloed van tijd en ruimte, persoonskenmerken en maatschappelijke context.
- ✓ Je kan aandacht besteden aan:
 - inhoud: onderwerp en bedoeling,
 - artistiek creatieproces,
 - vorm-, stijl-, en uitdrukkingskenmerken,
 - criteria zoals samenhang van vormgeving en inhoud/uniciteit van de esthetische ervaring.
 - koppeling van intentie aan vormgeving.
- ✓ Je kan als leraar ondersteunen via tussentijds terugkoppelen. Je geeft [feed-up](#), [feedback en feedforward](#) en ziet erop toe dat er positief wordt omgegaan met de evaluatie van zichzelf en de anderen (zie ook LPD 27).

4.2 Vormgeving

4.2.1 Basismodel

LPD 15 De leerlingen onderzoeken de relatie tussen een tweedimensionale en een driedimensionale vorm in functie van een werkstuk.

Samenhang tweede graad: II-Wis-da LPD 12

- ✓ Je kan vertrekken van het samenbrengen van verschillende geometrische vormen. Je kan bv. mouleren en plat brengen; vergelijken met het patroon.
- ✓ Het openknippen of uit elkaar halen van een bestaand kledingstuk geeft inzicht in de relatie 2D-3D.

LPD 16 De leerlingen vergelijken opgenomen maten met matentabellen.

- ★ De belangrijkste lichaamsmaten: totale lengte, borstomtrek, lendenomtrek, heupenomtrek.
- ✓ Nauwkeurig meten is belangrijk.
- ✓ Het interpreteren van de opgenomen maten om de juiste keuze te maken voor de correcte maat verdient voldoende aandacht.
- ✓ Je neemt de informatie daarna op in [het technisch dossier](#) (zie LPD 29).

LPD 17 De leerlingen stellen het basispatroon op van de rok in een standaardmaat.

- ✓ Je besteedt aandacht aan het benoemen van delen, lijnen en punten.
- ✓ Je kan de leerlingen erop wijzen dat de keuze van het juiste tekenmateriaal essentieel is.
- ✓ Zie ook LPD 15: het inzicht in 2D-3D wordt hier toegepast.
- ✓ De opbouw zal eerst klassikaal gebeuren. Daarna kunnen de leerlingen individueel aan de slag in een andere maat en volgens een stappenplan.

LPD 18 De leerlingen passen een basispatroon aan van

- de rok;
 - het corsage;
 - de broek.
- ✓ Eerst verwerven de leerlingen inzicht in de basisbroek en basiscorsage.
 - ✓ Bij deze oefening komen verschillende deelaspecten afzonderlijk aan bod, bv. mouwen, kragen, hals afwerkingen, armuitsnijdingen, taillebanden.
 - ✓ Mogelijke aanpassingen kunnen gebeuren naar de maat (van de individuele leerling), het model, nepen of plooiën toevoegen of verplaatsen. Die aanpassingen kunnen gebeuren op basis van het actuele modebeeld.

LPD 19 De leerlingen maken een [modelintekening](#), [modeluittkening](#) en snijpatroon.

- ✓ Je werkt deze stappen na elkaar af vanuit eenzelfde model, waarbij je verder bouwt op wat in LPD 18 werd geleerd.
- ✓ Je benadrukt dat de leerlingen rekening houden met materiaaleigenschappen en afwerking.
- ✓ Verschillende lijntypes en symbolen kunnen verduidelijkend zijn.

LPD 20 De leerlingen controleren de patroondelen en brengen de nodige gegevens in het productierijp patroon aan.

- ✓ De nodige gegevens: naam van het werkstuk, draadrichting, aantal, stofvouw, naam en nummering van het patroondeel, stof, voering of tussenvoering, maatnummer.
- ✓ Je hebt aandacht voor: lengte van naden die moeten aansluiten, neepbenen, hoogte van samenvoegingstekens ...
- ✓ Je kan aan dit doel werken aan de hand van een controlelijst.

LPD 21 De leerlingen maken een snijplan en houden daarbij rekening met economische factoren, materiaaleigenschappen en de gegevens van het snijpatroon.

- ✓ Je kan de snijplannen zowel op ware grootte als op schaal tekenen. Je beperkt je het best tot eenvoudige snijplannen/knipplannen.
- ✓ Hou rekening met duurzaamheid. Dat perspectief hangt nauw samen met het economische perspectief, nl. stofverlies beperken.
- ✓ Je neemt de informatie daarna op in [het technisch dossier](#) (LPD 29).

4.2.2 Ontwerp

LPD 22 De leerlingen analyseren het ontwerp in functie van de patroonopstelling.

Het is belangrijk dat er een gedetailleerde modelbespreking gebeurt in samenwerking met creatie: communicatie is noodzakelijk, ook bij tussenstappen en tussentijdse besprekingen. Leerlingen kunnen hun sociale en communicatieve vaardigheden oefenen.

- ✓ Heb aandacht voor het gebruik van de juiste vaktaal.

LPD 23 De leerlingen tekenen manueel het patroon van een eenvoudig ontwerp.

- ✓ De leerlingen werken hun eigen individueel creatief ontwerp uit. Hierbij doorlopen de leerlingen de verschillende fases van modelintekening, uittkening, snijpatroon en snijplan en houden ze rekening met economische en ecologische factoren en materiaaleigenschappen.
- ✓ Het patroon kan je verkrijgen via mouleren, opstellen of aanpassen van een bestaand patroon.

4.3 Modetechnieken

4.3.1 Basismodel

LPD 24 De leerlingen onderzoeken de verwerkings- en afwerkingsmogelijkheden van een basismodel vanuit technische mogelijkheden en beperkingen.

- ✓ De analyse gebeurt in samenwerking met vormgeving. Dat biedt de mogelijkheid om communicatieve vaardigheden in te oefenen.
- ✓ Je besteedt voldoende aandacht aan een efficiënte en veilige inrichting van de werkplek. De leerlingen kunnen gebruik maken van handleidingen en veiligheidsinstructiekaarten van de gebruikte apparaten en passen de voorschriften toe. De informatie kan daarna opgenomen worden in [het technisch dossier](#). (LPD 29)
- ✓ Je besteedt best aandacht aan het uitwerken van diverse assemblagetechnieken en afwerkingstechnieken, en aan het noteren van de bevindingen. De leerlingen leren deze technieken in de eerste plaats om inzicht te krijgen in hoe de realisatie verloopt en om hun onderzoek naar mogelijkheden te kunnen uitvoeren. Het is dus niet altijd nodig om tot een volledig afgewerkt eindproduct te komen.
- ✓ Het onderzoek kan bv. gebeuren doordat leerlingen (in groepjes) verschillende technieken uitproberen en dan concluderen wat de meest geschikte afwerking is. Dat kan door het maken van diverse werkstukken, eventueel het losmaken of uit elkaar halen van bestaande kledij ... Het [duurzaamheidsaspect](#) verdient de nodige aandacht.
- ✓ Je noteert de onderzoeksresultaten nadien in het [technisch dossier](#). Er gaat dus best voldoende aandacht naar het correct registreren en rapporteren van de onderzoeksresultaten (LPD 28 en 29).
- ✓ Het kan nuttig zijn om een afwerkingsbibliotheek aan te leggen.

LPD 25 De leerlingen werken een basismodel uit.

- ★ Handelingen: knippen, merken, bekleven, overloken, stikken.
- ✓ Het spreekt voor zich dat je best stappenplannen vanuit de technische fiche of het fabricageschema gebruikt
- ✓ Het is de bedoeling dat de leerlingen hieruit leren wat wel en niet mogelijk is en hoe de technieken verlopen, wat de consequenties zijn van gemaakte keuzes en welke middelen en materialen nodig zijn.

4.3.2 Ontwerp

LPD 26 De leerlingen werken een [ontwerp](#) uit.

- ✓ Dit doel vormt een toepassing van LPD 24 en 25. Je laat de leerlingen op zoek gaan naar aanvullende afwerkingstechnieken.

LPD 27 De leerlingen beoordelen het gerealiseerde proces in functie van de opdracht.

- ✓ Dit gaat om de keuze van afwerkingen in functie van het ontwerp, bv. van stiksels, de manier van aannaaien van knopen, toepassen van naadwaarde, respecteren van de maten, voldoende rekening gehouden met duurzaamheidsaspecten...
- ✓ Product als onderdeel van het proces. Wanneer uiteindelijk het ontwerp, via vormgeving en uitwerking, volledig af is kan het volledige proces (her)bekeken worden: cyclisch proces. De verschillende conclusies koppel je terug naar alle voorgaande stappen: productietechnieken, creatie en vormgeving en je verwerkt de feedback in de eigen creaties. Sociale en communicatieve vaardigheden zullen hier een belangrijke rol spelen.
- ✓ Je kan dit leerplandoel zien in samenhang met LPD 14.

LPD 28 De leerlingen doen de nodige aanpassingen in het technisch dossier.

- ✓ Vertrek van het dossier van een basismodel en laat de leerlingen aanpassen naar ontwerp. Daarbij gaan ze uit van de diverse stappen die gebeurd zijn in de voorgaande doelen.
- ✓ De leraar maakt vooraf een keuze in welke aanpassingen moeten gebeuren. Er is onvoldoende tijd om telkens alle aanpassingen te doen. Je waakt erover dat in de loop van de tweede graad diverse delen van het technisch dossier aan bod komen, waaronder de vlaktekening, de materialenlijst en het bijvoegen van extra afwerkingen.
 - Vlaktekening die aangepast is aan eigen ontwerp (zie LPD 11).
 - Materialenlijst: stoffen (verbruik), knopen of ritsen (type en aantal), stikzijde, merk- en kwaliteitsetiket (onderhoud en samenstelling).
 - Bijvoegen van extra afwerkingen: in LPD 26 werd een keuze gemaakt die de leerlingen hier aan het technisch dossier toevoegen.

LPD 29 De leerlingen bundelen alle gegevens uit hun productieproces in een technisch dossier.

- ✓ In de tweede graad worden voorbereidende stappen gezet om in de derde graad een technisch dossier te leren opmaken. De leerlingen leren al de opbouw en de logische structuur kennen.
- ✓ Het is belangrijk om leerlingen er op te wijzen dat ze in de loop van het proces alles nauwkeurig bijhouden.

5 Lexicon

Artistiek proces

Tijdens het artistiek proces versterken beschouwen, creëren en reflecteren elkaar. Leerlingen ontwikkelen creatief vermogen in een iteratief proces waarin creatieve maak- en denkstrategieën centraal staan. Leerlingen nemen waar, interpreteren, experimenteren, werken uit, reflecteren, sturen bij, presenteren ... Creëren betekent vormgeving onderzoeken zoals diverse technieken uitproberen, materialen combineren, met bouwstenen experimenteren. Het artistiek proces veronderstelt affectieve doelen zoals doorzetten, genieten, durf tonen, fierheid tonen.

Artistiek werk

Resultaat van artistiek creatieproces en de vormgeving waarbij de kunstenaar zijn bedoeling en onderwerp uitdrukt.

Artistieke vormen

We onderscheiden we 5 artistieke vormen: beeld, dans, (audiovisuele) media, muziek, woord/drama. Je kan verschillende artistieke vormen combineren tot mixed arts. Daaronder verstaan we een breed gamma aan genres: artistieke vormen uit verschillende tijden, stijlen en culturen.

Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen

Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals aankarten, confirmeren, commercieel voordeel halen, decoreren, entertainen, identiteit vormgeven, informeren, in vraag stellen, maatschappelijk belang dienen, praktisch gebruiken, revolteren, schoonheid creëren, zichzelf uiten.

Cultuur

Cultuur is het betekenis geven aan de werkelijkheid door in dialoog te gaan met zichzelf, de ander en de wereld. Cultuur zit dus niet zozeer 'in' de dingen. Het zijn alle processen, activiteiten en inspanningen die gericht zijn op het vormgeven en duiden van de (steeds veranderende) werkelijkheid.

Cyclisch proces

Een proces waarbij bepaalde stappen meerdere malen worden doorlopen of telkens worden herhaald.

Duurzaam

Producten en diensten geschikt of bestemd voor een lange levensduur; degelijk, onverslijtbaar, solide, sterk ... in tijdsduur en ontwikkeling (proces).

Duurzame mode-voorbeelden: Gebruiken en hergebruiken van natuurlijke en gerecycleerde materialen, restyling en upcycling, Fair Trade Fashion (eerlijke productie en handel), productie met respect voor milieu

en mens, Slow Fashion (tijdloze collecties met een hoge kwaliteit die lang meegaan), zuinigheid in gebruik van materialen, respect voor gereedschappen ...

Duurzame ontwikkelingsdoelstellingen of Sustainable Development Goals (SDG's): de Verenigde Naties keurde in 2015 zeventien doelstellingen en subdoelstellingen goed die mensen en landen moeten aanzetten tot actie in domeinen die van cruciaal belang zijn voor de mensheid en de planeet. Deze doelstellingen zijn geïntegreerd en ondeelbaar en zorgen voor een evenwicht tussen de drie dimensies van duurzame ontwikkeling: de economische, sociale en milieudimensie. De doelstellingen kunnen worden onderverdeeld in vijf thema's: Mensen (People), Planeet (Planet), Welvaart (Prosperity), Vrede (Peace) en Partnerschap (Partnership). www.sdgs.be

Feed-up

Bij feed-up stelt men de vragen: waar ga ik naar toe? Welke taak moet de leerling uitvoeren? Welk doel moet de leerling bereiken? De leerlingen stellen zichzelf bij voorkeur doelen die ze bij aanvang zinvol en uitdagend vinden. Aan welke criteria moet hun eindproduct voldoen?

Feedback

Bij feedback stelt men de vraag: hoe doe ik het op dit moment? De taakuitvoering wordt vergeleken met de criteria waaraan de leerling moet voldoen.

Feed forward

Bij feed forward stelt men de vraag: wat nu? De leerling krijgt feedback, advies, ondersteuning om de huidige obstakels te overwinnen, dichter bij het eindpunt te geraken en te voldoen aan de criteria.

Kunst

Kunst is een vorm van cultuur die gebruik maakt van verbeelding om onze ervaringen, gevoelens en herinneringen vorm en betekenis te geven. Dat gebeurt via diverse kunstvormen zoals klassieke kunst, etnische kunst, grafische kunst, audiovisuele kunst, hybride kunst, performance, toegepaste kunst ...

Kunst- en cultuuruitingen

Kunstuitingen is een verzamelnaam voor de 5 artistieke vormen: beeld, dans, media, muziek, woord/drama
Cultuuruitingen zijn gewoonten, gebruiken, traditie, religie, symbolen, rituelen ...
Bijvoorbeeld: game, graffiti, kledij, landschap, religieuze feestdagen, feesten, gastronomie ...

Modelintekening

Bij een modelintekening worden alle wijzigingen aangebracht op een bestaand patroon in functie van een nieuw model.

Modeluittekening

Bij een modeluittekening wordt de modelintekening overgenomen, waarbij de verschillende patroondelen van elkaar getekend worden en waar nodig ruimte bijgetekend wordt in functie van het model en ter voorbereiding van het snijpatroon.

Multiperspectiviteit

Vanuit diverse standpunten: het standpunt van de kunstenaar, standpunt van de toeschouwer, diverse stromingen, kunstvormen, tijds- en ruimteperspectieven.

Onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen

Onderwerpen zoals dromen, humor, het leven, alledaagse, geboorte, geschiedenis, liefde, dood, rituelen.

Ontwerp

Het authentiek resultaat van het ontwerpproces.

Een ontwerp kan bestaan uit bv. een manuele of digitale tekening, een tekstuele beschrijving of concept, een schaalmodel of een 3D-model.

Technisch dossier

Het technisch dossier is een communicatiemiddel. Alle gegevens worden (digitaal) vastgelegd en kunnen door iedereen gebruikt worden. Door het vastleggen van deze gegevens wordt de kwaliteit verhoogd en gegarandeerd. Het is enerzijds een kwaliteitsindicator en anderzijds een controlemiddel. Het hoofddoel is het doorgeven van duidelijke instructies en afspraken aan de productieafdeling.

Verbeelding

Verbeelding doet nieuwe mogelijkheden ontstaan. Het verwijst enerzijds naar een mentale actie bij het beschouwen, waarbij leerlingen fantaseren en nieuwe contexten verzinnen. Anderzijds betekent verbeelding met bekende elementen iets nieuw maken en zo dingen en situaties bedenken en scheppen. Dankzij die vaardigheid kunnen ze hun gedachten en gevoelens in een voor anderen waarneembare vorm gieten. Door gebruik te maken bouwstenen, materialen en technieken verbeelden leerlingen hun ideeën.

Visuals

Visuals zijn thematische assemblages met een persoonlijke en gerichte selectie van inspiratiebronnen samengebracht in een activerende lay-out. Ze vervullen een belangrijke rol als communicatiemiddel tijdens het ontwerp- en denkproces. Ze brengen een breed aanbod van diverse creatieve elementen bij elkaar en kunnen het eigen ontwerp versterken, verdiepen en werken als motivator voor de keuze van o.a. kleuren, materialen en de creatieve uitwerking van het model.

Inspirerende elementen voor visuals kunnen gevonden worden bij kunst of kunststromingen, natuur, diverse trends, (mode)fotografie, doelgroepen, subculturen, seizoenen, diverse materialen, kleur- en kleurtinten, diverse afwerkingen... Deze inspirerende elementen worden hierbij gekoppeld aan, of verwerkt in de eigen ontwerpen en concepten.

Visuals kunnen manueel samengesteld worden onder vorm van een collage of mixmedia aangevuld met eigen (waarnemings)tekeningen. Ze kunnen ook digitaal bij elkaar gebracht worden d.m.v. een computerprogramma (Word, Illustrator, Photoshop...) in een lay-out waarbij het creatieve denkproces voorop staat. 3D-uitwerkingen op paspop kunnen de visuals ondersteunen en extra overtuigingskracht opleveren.

Vlaktekening

Een vlaktekening ontstaat uit een ontwerpschets. Door het schetsen van ideeën worden de gedachten tijdens het ontwerpproces geordend en gevisualiseerd. Bij een vlaktekening worden de omtreklijnen, binnenlijnen, stiksels, knopen ... gestileerd weergegeven, alsof het kledingstuk vlak op de tafel ligt. Er wordt nagedacht over mogelijke naden en details. De tekening kan worden ingekleurd en weefsels kunnen weergegeven worden. Er wordt gebruik gemaakt van correcte terminologie en dit wordt aangeduid op de tekening. Men tekent het voorpand, rugpand en eventueel het profiel.

6 Ter inspiratie

BEELD

Deze tabel wil inspirerend werken bij beschouwen, creëren en reflecteren. De lijst is niet limitatief.

BOUWSTENEN	MATERIALEN	TECHNIEKEN
<p>LIJN punt lijnsoorten: rechte, gebroken lijnen, golvende lijnen, contourlijnen... lijndijktes lijngevoeligheid lijnkarakters: gevoelig, nerveus, agressief ...</p> <p>KLEUR primaire kleuren, secundaire kleuren kleurtinten, grijswaarden aardkleuren, pastelkleuren kleurmenging: subtractieve, additieve, partitieve kleurverzadiging kleurharmonie monochromie/polychromie kleurcontrasten: warm/koud, licht/donker, complementaire kleuren kleurgebruik: expressief, symbolisch, functioneel kleurenpsychologie</p> <p>LICHT licht-donkercontrast eigen schaduw/slagschaduw licht- en schaduwwerking direct en indirect licht sfeerlicht</p> <p>VORM vormsoorten basisvorm vormcontrasten: geometrisch/ organisch, symmetrisch/ asymmetrisch, vlak/ruimtelijk vervorming: gemanipuleerde vorm (uitgetrokken, verlengd, gekneusd ...) vorm en restvorm stillering van vorm open/gesloten patroon (herhaling van vorm) samengesteld en enkelvoudig</p> <p>COMPOSITIE schikking: horizontaal /verticaal, voor/achter/ overlapping, hoog/laag werken met: ritme, beweging, herhaling, contrast soorten composities: symmetrische compositie, asymmetrische compositie, centrale compositie, diagonale compositie overallcompositie, driehoekscompositie contrast</p> <p>RUIMTE ruimtesuggestie: afsnijding, overlapping, voor- en achtergrond groot-klein, hoog-laag perspectief: horizon, lijnperspectief (1 vluchtpunt, meerdere vluchtpunten), standpunt ruimtelijke compositie via: assemblage, stapeling, wegnemen, toevoegen</p> <p>TEXTUUR textuur-weergave of stofuitdrukking vlak, ruimtelijk zacht, hard, ruw, glad, korrelig</p>	<p>DIGITAAL MATERIAAL foto's, video- en filmfragmenten, gsm</p> <p>NATUURLIJKE MATERIALEN hout, takken, bladeren, bessen, zand</p> <p>PAPIER EN KARTON klein, groot, divers</p> <p>PLASTISCHE MATERIALEN klei, papier maché</p> <p>SCHILDERMATERIALEN zoals waterverf, acrylverf, plakkaatverf, pigmenten (bv. tempera), inkt en bister</p> <p>SOEPELE MATERIALEN doeken, ijzerdraad, elektriciteitsdraden</p> <p>TEKENMATERIALEN tekenpotloden (hard en zacht), alcoholstiften, inkt</p> <p>VERBINDINGSMATERIAAL touw, tape, oude kousen, ijzerdraad</p> <p>WAARDEVOL KOSTELOOS MATERIAAL oude kledij, gebruiksvoorwerpen (mixers, stoelen ...), isolatiemateriaal, tijdschriften, reclameaффiches</p>	<p>DROGE TECHNIEKEN schetsen tekenen (naar waarneming, naar fantasie, functioneel ...) kleuren (potlood, stift, pastel, krijt, houtskool ...) collage</p> <p>NATTE TECHNIEKEN schilderen met verf, inkt, bister, natuurlijke pigmenten (koffie, thee, bessen ...) dekkend schilderen, impasto, transparant, tamponeren, dripping, materieschildering ...</p> <p>GRAFISCHE TECHNIEKEN hoogdruk, diepdruk, vlakdruk, doordruk</p> <p>RUIMTELIJKE TECHNIEKEN boetseren, beeldhouwen, assemblage, constructie ...</p> <p>WERKEN MET SOEPELE MATERIALEN</p> <p>DIGITALE TECHNIEKEN fotografie, animatie, video, film, applicaties</p> <p>MIXED MEDIA</p> <p>PERFORMANCE tableau vivant, body-art</p> <p>TECHNIEKEN OM TE BESCHOUWEN kijkwijzers VTS: Visual Thinking Strategies VTR: Visual Thinking Routines (=onderzoekend beschouwen) creërend beschouwen door te schetsen, beeld te transformeren naar andere artistieke vormen of met andere artistieke vormen te verbinden.</p>

7 Basisuitrusting

Om de leerplandoelen bij de leerlingen te realiseren dient de school minimaal de hierna beschreven infrastructuur, materiële en didactische uitrusting ter beschikking te stellen, die beantwoordt aan de reglementaire eisen op het vlak van veiligheid, gezondheid, hygiëne, ergonomie en milieu.

Dit alles is daarnaast aangepast aan de visie op leren die de school hanteert.

De verschillende ateliers worden het best bij elkaar gesitueerd. Het maakt samenwerking, integratie en differentiatie mogelijk.

De bergruimte kan voor de verschillende ateliers eventueel samenvallen, wel in de directe omgeving en steeds bereikbaar zonder het lesgebeuren in de andere klassen te verstoren.

7.1 Infrastructuur

- Een multifunctioneel atelier voor creatie en voor mode waar de sfeer van de studierichting wordt uitgestraald.
 - Qua grootte en inrichting geschikt
 - om verschillende werkvormen te organiseren;
 - voor verschillende opstellingen. De herschikking van de tafels en stoelen moet snel en gemakkelijk kunnen verlopen.
 - Multifunctionele ophangmogelijkheden zoals prikboarden, magneetboarden.
 - Ruimte om realisaties en creaties enige tijd te laten hangen of staan. Dat kan eventueel op verspreide plaatsen in de schoolomgeving.
 - Voldoende en goedgeplaatste aansluitingen.
 - Voorzien van voldoende verlichting en verluchting.
 - Voorzien van stromend water.
 - Brandbestrijdingsmiddelen op basis van een risicoanalyse uitgevoerd door de preventieadviseur.
 - Een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is.
 - De mogelijkheid om (bewegend) beeld kwaliteitsvol te projecteren. Eventueel mogelijkheid tot verduistering (afhankelijk van de lichtinval en projectieapparatuur).
 - De mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven; speaker voor bv. voorbeeld filmpjes, opnames van oefeningen...
 - De mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.
- Een voldoende grote bergruimte om materialen, leermiddelen en didactisch materiaal op te bergen.
- Een zone om het afval te sorteren, te recyclen en te stockeren.

7.2 Materiaal beschikbaar in de infrastructuur

Het aanwezige materiaal is voldoende voor de grootte van de klasgroep.

- De leerlingen moeten kunnen beschikken over opzoekmogelijkheden en tekenmogelijkheden:
 - Voldoende computers (laptops, tablets...) voor elke werkende leerling. Bij grote groepen kan eventueel in twee groepen worden gewerkt waarbij verschillende taken worden uitgevoerd in een afzonderlijk lokaal.

- Mogelijkheid tot printen van grote prints en kleurenprints.
- Software programma's:
 - Voor tekstverwerking en presentaties.
 - Relevante softwareprogramma's voor het digitale tekenen: grafische tekenprogramma's of de tekenmogelijkheden bij tekst- en presentatieprogramma's.
- Actuele boeken, tijdschriften, reclamefolders of affiches i.v.m. kunst, mode en lifestyle.
- Verplaatsbare en voldoende grote multifunctionele werktafels.
- Tafels en stoelen ergonomisch aan elkaar aangepast.
- Voor elke werkende leerling: een naaimachine met toebehoren.
- Overlockmachines (minstens 2).
- Strijk- en perstafels; semi-industrieel strijkijzer met stoom en af/aanzuiging.
- Stoffen: tussenvoering, baalkatoen, rollen stof waaruit oefeningen gemaakt kunnen worden, stalen voor het onderzoek van materialen, furnituren.
- Patroonpapier.
- Paspoppen in diverse maten.
- Grote spiegel.
- Archief van patronen.
- Technische fiches, al dan niet digitaal.
- Handleidingen van machines en apparaten.
- Veiligheidsvoorschriften en -pictogrammen.

7.3 Materiaal waarover elke leerling moet kunnen beschikken

Om de leerplandoelen te realiseren moet elke leerling over onderstaand materiaal kunnen beschikken. De school bespreekt in de schoolraad wie (de school of de leerling) voor dat materiaal zorgt. De school houdt daarbij uitdrukkelijk rekening met gelijke kansen voor alle leerlingen.

Het is goed dat er in het atelier waar de lessen doorgaan een basisaanbod van gereedschappen en materialen voorzien wordt door de school.

- (Goedkope) stoffen en textielmaterialen voor gebruik door de leerlingen bv. als proefmateriaal, als basis voor ontwerpen, onderzoeksmateriaal.
- Klein gereedschap.
- Tas, doos of kist om persoonlijke materialen in op te bergen.
- Diverse scharen, kopselden, naainaalden, lintmeter, zoommeter, tornmesje, breekmes, krijt of zeepje,
- Patroonpapier.
- (Grote) latten en tekendriehoeken bv. lat van 50cm, boogmal, geodriehoek van 30cm, snijlat en -mat/plank.
- Furnituren.
- Bevestigingsmaterialen, lijm, plakband, tape.
- Diverse potloden, pastels, slijper en gom, penselen en kwasten, inktpenssen, diverse verf en inkten, markers.
- Diverse papier- en kartonsoorten en formaten.
- Diverse transfer- en drukmaterialen.
- (Fijne) ijzerdraad en nylondraad.
- Vodden en/of keukenpapier.
- Kosteloze materialen die hergebruikt kunnen worden.

Naargelang de gekozen technieken kan deze lijst aangevuld worden (zie ook [materialen en technieken](#)).

8 Concordantie

De concordantietabel geeft aan welke leerplandoelen eindtermen (ET), cesuurdoelen (CD) en doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties (BK) realiseren. [\[zie disclaimer\]](#)

Leerplandoel	Eindtermen, cesuurdoelen en doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties
0	BK 1.1; BK 1.2; BK 1.3; BK 1.4
1	CD 4.1.1; BK 1.1; BK 1.3
2	ET 16.4; CD 4.8.1; BK 2.1
3	ET 16.2
4	ET 16.3
5	CD 4.2.1; BK 2.4
6	ET 16.1; BK 2.1
7	CD 4.2.1; BK 2.1
8	CD 4.2.1; BK 2.5
9	CD 4.2.1; CD 4.2.2
10	ET 16.7; CD 4.2.1; CD 4.2.2
11	CD 4.2.1; BK 2.5
12	CD 4.4.1; CD 4.6.1; CD 4.6.2
13	CD 4.5.1; BK 1.1
14	ET 16.5; ET 16.6; CD 4.4.1; CD 4.4.2
15	BK 2.5
16	BK 2.6
17	BK 2.5
18	BK 2.5
19	BK 2.5
20	BK 2.5
21	BK 1.3
22	BK 2.2; BK 2.6

23	BK 2.5
24	BK 1.4; BK 2.3; BK 2.4
25	BK 2.4
26	BK 2.4
27	CD 4.4.2; BK 1.2; BK 2.2; BK 2.4
28	BK 2.6
29	BK 2.6

8.1 Eindtermen

16.1 De leerlingen tonen interesse voor elkaars kunst- en cultuuruitingen.° (attitudinaal)

16.2 De leerlingen lichten hun interesse voor kunst- en cultuuruitingen toe.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Kunst- en cultuuruitingen zoals dans, film, game, graffiti, kledij, landschap, lied
- Culturele persoonlijkheid zoals in keuzes in kledij, muziek, taal
- Unicité van een esthetische ervaring
- Rol van aversie, empathie en respect in wederzijds begrip

*Metacognitieve kennis

- Eigen culturele persoonlijkheid

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

16.3 De leerlingen illustreren op basis van waarnemingen van kunst- en cultuuruitingen gelijkenissen en verschillen in hun interpretatie van bedoeling en onderwerp.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Zintuigelijk waarneembare kenmerken zoals beweging, geur, klank, kleur
- Onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen zoals dood, het alledaagse, geboorte, geschiedenis, liefde, leven, rituelen
- Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals aanklaarten, confirmeren, commercieel voordeel halen, decoreren, entertainen, identiteit vormgeven, informeren, in vraag stellen, maatschappelijk belang dienen, praktisch gebruiken, revolteren, schoonheid creëren
- Gelaagdheid bij interpretatie van onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen
- Gelaagdheid van de interpretatie van bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen
- Unicité van een esthetische ervaring

*Procedurele kennis

- Waarnemen van kunst- en cultuuruitingen
- Geven van betekenis aan kunst- en cultuuruitingen
- Hanteren van meerdere perspectieven (multiperspectiviteit)
- Toepassen van uitdrukkingwijzen zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

16.4 De leerlingen analyseren het zintuiglijk waarneembare van kunst- en cultuuruitingen in interactie met de bedoelingen en de onderwerpen ervan.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Vormgeving, inhoud, uitdrukkingvorm, expressie
- Kunst- en cultuuruitingen zoals dans, film, game, graffiti, kledij, landschap, lied
- Zintuiglijk waarneembare kenmerken zoals beweging, geur, klank, kleur
- Onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen zoals dood, het alledaagse, geboorte, geschiedenis, liefde, leven, rituelen
- Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals aanklaarten, confirmeren, commercieel voordeel halen, decoreren, entertainen, identiteit vormgeven, informeren, in vraag stellen, maatschappelijk belang dienen, praktisch gebruiken, revolteren, schoonheid creëren
- Invloed van waarden, normen en gewoontes

*Procedurele kennis

- Toepassen van methodes voor het analyseren van de interactie tussen de betekenis van het zintuiglijk waarneembare, de bedoelingen en de onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen zoals beoogde en reële impact
- Toepassen van uitdrukkingwijzen zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

16.5 De leerlingen drukken uit hoe kunst- en cultuuruitingen hun gedachten, gevoelens en gedrag beïnvloeden.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Interactie tussen waarnemingen, gedachten, gevoelens en gedragingen
- De invloed van tijd, ruimte, maatschappelijke positie en persoonskenmerken

*Procedurele kennis

- Toepassen van uitdrukkingwijzen zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken

*Metacognitieve kennis

- Eigen gedachten, gevoelens en gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

16.6 De leerlingen drukken vanuit hun ervaring met creatieprocessen hun waardering uit voor inhoud en vormgeving van kunst- en cultuuruitingen.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vormgeving: artistieke bouwstenen, technieken en materialen vermeld in de feitenkennis van eindterm 16.7

*Conceptuele kennis

- Criteria om waardering uit te drukken
 - > Vormgeving: artistieke bouwstenen, technieken en materialen vermeld in de feitenkennis van eindterm 16.7
 - > Samenhang van vormgeving en inhoud
 - > Unicité van een esthetische ervaring

*Procedurele kennis

- Toepassen van uitdrukkingwijzen zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken

*Metacognitieve kennis

- Eigen expressieve ervaring met het creatieproces

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

16.7 De leerlingen creëren artistiek werk vanuit hun verbeelding.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Afhankelijk van de gekozen kunst- en cultuuruitingen terminologie met betrekking tot beeld, muziek, drama, dans of audiovisuele media, apart of gecombineerd

In het geval van

> Beeld

- Bouwstenen zoals compositie, kleur, licht, lijn, ruimte, textuur, vorm
- Technieken: twee- en driedimensioneel zoals boetseren, fotograferen, maquettes maken, met textiel werken, schilderen
- Materialen zoals klei, licht, papier, recuperatiematerialen, steen, verf

> Muziek

- Bouwstenen zoals dynamiek, klankkleur, melodie, ritme, samenklank, structuur, tempo, vorm
- Technieken zoals body percussion, improvisatie, samenzang
- Materialen zoals instrumenten, lichaam, stem, voorwerpen

> Drama

- Bouwstenen zoals rol, ruimte, structuur, samenspel, tijd
- Technieken zoals clownerie, figurentheater, improvisatie, mime, teksttheater
- Materialen zoals decor, geluid, kostuums, lichaam, taal

- > Dans
 - Bouwstenen zoals kracht, ruimte, relatie, tijd
 - Technieken zoals bewegingsreeks, choreografie, dansexpressie, dansimprovisatie
 - Materialen zoals decor, geluid, lichaam, voorwerpen
- > Audiovisuele media
 - Bouwstenen zoals camerabeweging, geluid, kader, licht, montage
 - Technieken zoals montage, opname, sonorisatie
 - Materialen zoals microfoon, montageunit, smartphone

*Conceptuele kennis

- Inhoud: onderwerp en bedoeling
- Artistiek creatieproces
- Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting, verrassing
- Afhankelijk van de gekozen kunst- en cultuuruitingen terminologie met betrekking tot beeld, muziek, drama, dans of audiovisuele media, apart of gecombineerd

In het geval van

- > Beeld
 - Bouwstenen zoals compositie, kleur, licht, lijn, ruimte, textuur, vorm
 - Technieken: twee- en driedimensioneel zoals boetseren, fotograferen, maquettes maken, met textiel werken, schilderen
 - Materialen zoals klei, licht, papier, recuperatiematerialen, steen, verf
- > Muziek
 - Bouwstenen zoals dynamiek, klankkleur, melodie, ritme, samenklank, structuur, tempo, vorm
 - Technieken zoals body percussion, improvisatie, samenzang
 - Materialen zoals instrumenten, lichaam, stem, voorwerpen
- > Drama
 - Bouwstenen zoals rol, ruimte, structuur, samenspel, tijd
 - Technieken zoals clownerie, figurentheater, improvisatie, mime, teksttheater
 - Materialen zoals decor, geluid, kostuums, lichaam, taal
- > Dans
 - Bouwstenen zoals kracht, ruimte, relatie, tijd
 - Technieken zoals bewegingsreeks, choreografie, dansexpressie, dansimprovisatie
 - Materialen zoals decor, geluid, lichaam, voorwerpen
- > Audiovisuele media
 - Bouwstenen zoals camerabeweging, geluid, kader, licht, montage
 - Technieken zoals montage, opname, sonorisatie
 - Materialen zoals microfoon, montageunit, smartphone

*Procedurele kennis

- Selecteren van ideeën zoals bij eigen gedachten en gevoelens stilstaan, artistieke werken bestuderen, indrukken of objecten verzamelen
- Koppelen van de eigen bedoeling aan vormgeving via methodes zoals trial and error, try-out
- Gebruiken van basistechnieken van de gekozen discipline

*Metacognitieve kennis

- Eigen expressieve ervaring met het creatieproces
- Eigen verbeelding

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

8.2 Cesuurdoelen

4.1.1 De leerlingen vertrouwen op hun expressiemogelijkheden.^o (attitudinaal)

4.2.1 De leerlingen komen actief tot artistieke creaties, benaderingen en inzichten.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel

*Conceptuele kennis

Met betrekking tot de gekozen artistieke expressievorm: beeld, muziek, drama, dans of audiovisuele media of een combinatie ervan

- Vorm-, stijl- en uitdrukkingskenmerken van kunststromingen en kunstenaars
- Artistiek parcours

In het geval van:

- Beeld:
 - > Bouwstenen in al hun zintuiglijke aspecten: compositie (zoals lijn, vorm), textuur, ruimte, kleur en licht.
 - > Technieken:
 - tweedimensioneel: tekenen, fotograferen, printen
 - driedimensioneel zoals installatie bouwen, printen, boetseren, maquettes maken, met textiel werken, digitale technieken hanteren
 - > Materialen: digitale tools en analoge middelen zoals klei, verf, licht, steen, papier, textiel, metaal, hout, recuperatiematerialen
- Muziek:
 - > Bouwstenen: ritme, tempo, dynamiek, klankkleur, melodie, samenklank, structuur en vorm, harmonie
 - > Technieken: uitvoeren in diverse vormen zoals solo, ensemble, samenzang, samenspel, improvisatie, variëren, versieren
 - > Materialen: digitale en analoge instrumenten, lichaam, stem
- Drama:
 - > Bouwstenen: personage, tijd, ruimte, structuur van verhaal of scène, verbale en non-verbale expressie, emotie
 - > Technieken: theatrale stijlen, improvisatie en theatercodes, inleving en samenspel
 - > Materialen: lichaam, stem, taal, kostuum, decor, rekwisieten, digitale tools
- Dans:
 - > Bouwstenen: lichaam, ruimte, tijd, dynamische bewegingskwaliteiten, muzikaliteit, inleving
 - > Technieken: klassieke en hedendaagse danstechnieken, improvisatie, basisprincipes van compositie en choreografie

- > Materialen: lichaam, licht, digitale tools, muziek, decor, kostuum
- Audiovisuele media:
 - > Bouwstenen: kader, camerabeweging, montage, licht en geluid
 - > Technieken: scenario, opname, montage, sonorisatie
 - > Materialen: digitale en analoge tools

**Procedurele kennis*

- Toepassen van werkwijzen om ideeën en inspiratie te verzamelen: artistieke creaties bestuderen, verzamelen van indrukken of objecten, documenteren zoals fotograferen, schetsen, luisteren of kijken naar opnames, maken van opnames, naar concerten gaan, naar voorstellingen gaan, lezen
- Exploreren en experimenteren met de eigen en andere artistieke expressievormen
- Verkennen van artistieke bouwstenen, technieken en materialen in functie van de te creëren betekenis of van het te bereiken effect

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Creëren

4.2.2 De leerlingen exploreren expressiemogelijkheden van artistieke bouwstenen, technieken en materialen.

Met inbegrip van kennis

**Feitenkennis*

**Conceptuele kennis*

- Vormgeving: artistieke bouwstenen, technieken en materialen vermeld in de conceptuele kennis van cesuurdoel 4.2.1*
- Samenhang en relaties tussen bouwstenen, technieken en materialen
- Inhoud: onderwerp en bedoeling
- Artistiek creatieproces

**Procedurele kennis*

- Exploreren van de expressiemogelijkheden van artistieke bouwstenen, technieken en materialen zoals met verschillende materialen dezelfde effecten bekomen, met dezelfde technieken verschillende effecten bekomen, verschillende composities maken
- Toepassen van werkwijzen om ideeën en inspiratie te verzamelen zoals artistieke werken bestuderen, indrukken verzamelen, objecten verzamelen, noteren, documenteren

**Metacognitieve kennis*

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Analyseren

4.4.1 De leerlingen beargumenteren keuzes in hun artistiek proces en in hun creatie in dialoog met anderen.

Met inbegrip van kennis

**Feitenkennis*

- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel

**Conceptuele kennis*

- Kunstvormspecifieke bouwstenen, technieken en materialen vermeld in de conceptuele kennis van het cesuurdoel *4.2.1

**Procedurele kennis*

- Toepassen van methodes om hun artistiek proces en hun creatie te analyseren zoals vanuit meerdere perspectieven benaderen, afstand nemen, vergelijken
- Toepassen van methodes om in dialoog te gaan over hun artistiek proces en hun creatie zoals verwoorden, verbeelden, bewegen en verklanken

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Evalueren

4.4.2 De leerlingen reflecteren aan de hand van criteria over hun artistiek product en proces en dat van hun medeleerlingen.

Met inbegrip van kennis

**Feitenkennis*

- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel.

**Conceptuele kennis*

- Inhoud: onderwerp en bedoeling
- Artistiek creatieproces
- Vorm-, stijl- en uitdrukingskenmerken van kunstenaars
- Criteria
 - > Koppeling van intentie aan vormgeving
 - > Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing
- Kunstvormspecifieke bouwstenen, technieken en materialen vermeld in de conceptuele kennis van cesuurdoel 4.2.1

**Procedurele kennis*

- Toepassen van reflectievaardigheden
- Verwerken van feedback in eigen creaties

**Metacognitieve kennis*

- Eigen artistieke mogelijkheden en voorkeuren

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Evalueren

4.5.1 De leerlingen zetten hun deskundigheid en hun artistieke talenten in voor een gemeenschappelijk doel of project.

Met inbegrip van kennis

**Feitenkennis*

- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel

**Conceptuele kennis*

- Kunstvormspecifieke bouwstenen, technieken en materialen vermeld in de conceptuele kennis van het cesuurdoel *4.2.1

*Procedurele kennis

- Toepassen van methodes om hun deskundigheid en hun artistieke talenten en die van anderen af te stemmen op een gemeenschappelijk doel of project zoals oog hebben voor de talenten en eigenheid van anderen, meerwaarde halen uit complementariteit

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Creëren

4.6.1 De leerlingen presenteren hun artistieke creaties

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Presentatietechnieken uit de gekozen en andere artistieke expressievormen

*Procedurele kennis

- Toepassen van methodes om artistieke creaties te presenteren in tijd en ruimte

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Creëren

4.6.2 De leerlingen zetten presentatietechnieken in om hun artistiek werk te versterken.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

*Conceptuele kennis

- Presentatietechnieken eigen aan de kunsten
- Codes om zich te tonen zoals zich naar het publiek richten, eigen artistiek werk opstellen, geconcentreerd uitvoeren, appreciatie in ontvangst nemen

*Procedurele kennis

- Koppelen van eigen bedoeling aan vormgeving
- Toepassen van presentatietechnieken eigen aan de kunsten
- Toepassen van codes om zich te tonen zoals zich naar het publiek richten, eigen artistiek werk opstellen, geconcentreerd uitvoeren, appreciatie in ontvangst nemen

*Metacognitieve kennis

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Creëren

4.8.1 De leerlingen analyseren kunstuitingen van eenzelfde artistieke expressievorm uit verschillende kunststromingen, periodes en samenlevingen.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Vakterminologie inherent aan de afbakening van het cesuurdoel waaronder de zeven periodes van het courante westerse historische referentiekader

*Conceptuele kennis

- Bouwstenen, technieken en materialen van kunstuitingen
- Kenmerkende kunsthistorische elementen zoals een schoonheidsideaal, het vakmanschap, het artistiek parcours, de economische waarde, de aandacht voor de vorm, de mate van weerspiegeling of vervreemding van de maatschappij, de stijlkenmerken, de rol van de opdrachtgever(s), de rol in beeldvorming, de rol in opinievorming, de betekenissen, de genderdimensie

*Procedurele kennis

- Hanteren van meerdere perspectieven (multiperspectiviteit)
- Toepassen van analysemethoden zoals visuele, auditieve en materiële analyse

Met inbegrip van context

- Het cesuurdoel wordt gerealiseerd met een artistieke expressievorm eigen aan de studierichting.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: Analyseren

8.3 Doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties

1.1 Werken in een teamverband (organisatiecultuur, communicatie, procedures)

1.2 Kwaliteitsbewust handelen

1.3 Economisch en duurzaam handelen

1.4 Veilig, ergonomisch en hygiënisch handelen

2.1 De leerlingen volgen evoluties en trends op in de mode en verzamelen ideeën, thema's en kenmerken voor het ontwerp van een nieuwe collectie

met inbegrip van kennis van:

- mode en (kleding)stijlen;
- het bestuderen van trends;
- het verzamelen van ideeën, thema's en kenmerken voor de nieuwe collectie.

2.2 De leerlingen communiceren functioneel in het Nederlands, Frans en Engels

met aandacht voor: vakjargon.

2.3 De leerlingen richten de werkplek doelgericht in.

2.4 De leerlingen onderzoeken de verwerkings- en afwerkingsmogelijkheden van materialen ter voorbereiding van de productie

met aandacht voor trends met inbegrip van kennis van:

- kenmerken van weefsels, textielmaterialen;
- verschillende modellen voor kleding en interieurartikelen;
- productieproces.

2.5 De leerlingen tekenen en controleren (manueel) patroondelen voor eenvoudige werkstukken in de correcte verhoudingen

met inbegrip van kennis van:

- patroontekentechnieken;
- verschillende lijntypes, steektypes en symbolen volgens ISO-normen.

2.6 De leerlingen passen een technisch dossier aan voor een eenvoudig model

met inbegrip van kennis van:

- verschillende modellen voor kleding en interieurartikelen; gegevensregistratie; matentabellen;
- verwerkingsmogelijkheden van textielmaterialen; een eenvoudig productieproces;
- relevante software.

Inhoud

1	Algemene inleiding	5
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	5
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	5
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	6
1.4	Differentiatie	7
1.5	Opbouw van de leerplannen.....	8
1.6	Tot slot	8
2	Situering	9
2.1	Samenhang in de tweede graad	9
2.1.1	Samenhang binnen de studierichting	9
2.1.2	Samenhang over de finaliteiten heen.....	9
2.2	Plaats in de lessentabel.....	9
3	Pedagogisch-didactische duiding.....	10
3.1	Creatie en mode en het vormingsconcept.....	10
3.2	Krachtlijnen	10
3.3	Opbouw.....	11
3.4	Leerlijnen.....	11
3.4.1	Samenhang met de eerste graad	11
3.4.2	Samenhang in de tweede graad	12
3.5	Aandachtspunten.....	12
4	Leerplandoelen	13
4.1	Creatie.....	13
4.1.1	Onderzoeken en inleven	14
4.1.2	Creëren en presenteren.....	16
4.1.3	Reflecteren en evalueren.....	18
4.2	Vormgeving.....	19
4.2.1	Basismodel	19
4.2.2	Ontwerp	20
4.3	Modetechnieken	21
4.3.1	Basismodel	21
4.3.2	Ontwerp	21
5	Lexicon	23

6	Ter inspiratie.....	25
7	Basisuitrusting	27
7.1	Infrastructuur	27
7.2	Materiaal beschikbaar in de infrastructuur	27
7.3	Materiaal waarover elke leerling moet kunnen beschikken.....	28
8	Concordantie	29
8.1	Eindtermen.....	30
8.2	Cesuurdoelen	34
8.3	Doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties	38

